

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра філософії, соціології та релігієзнавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ Шарин С. В.

«_____» _____ 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

04 «Ф І Л О С О Ф І Я»

за Освітньо-професійною програмою «**Психологія**»

Перший (бакалаврський) освітній рівень

Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва напрямку)

Спеціальність 053 «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» для студентів за спеціальності 053 «Психологія» галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки 2017 р. – 32 с.

Розробник:

кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства ТЕРЕШКУН О. Ф.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Протокол № 1 від «___» серпня 2017 р.

Завідувач кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

_____ (М. В. Дойчик)

«___» _____ 2017 р.

Схвалено навчально-методичною радою філософського факультету

Протокол від № 1 «12» вересня 2017 р.

«___» _____ 20__ р.

Голова навчально-методичної ради _____ (Пятківський Р. О.)

© Терешкун О.Ф., 2017

© ПНУ ім. В. Стефаніка, 2017

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни (РПНД) є нормативним документом та містить конкретний зміст навчальної дисципліни, послідовність, організаційно-методичні форми її вивчення обсяг часу на різні види навчальної роботи, визначає форми і засоби поточного, модульного та підсумкового контролю.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Соціальні та поведінкові науки 05 Спеціальність: 053 «Психологія»	Обов'язкова	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання Мультимедійна презентація до теми навчальної дисципліни «Філософія»		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4 мова викладання: українська	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
		16 год.	
		Семінарські	
		14 год.	
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		60 год.	
Індивідуальні завдання: __ год.			
Вид контролю: 4-й сем. – екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

$$\text{для денної форми навчання} - 30/60 = 1/2$$

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія» розрахована на студентів вищих навчальних закладів освіти III–IV рівнів акредитації, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра, спеціаліста і магістра.

Філософія належить до циклу фундаментальних дисциплін навчального плану, вивчення якої є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді, усвідомлення ними свого місця і ролі у суспільстві; визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності громадянина, розуміння проблеми людського буття і насамперед питання, хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати різні перешкоди до майбутнього.

Послідовність і зміст тем, визначених навчально-тематичним планом, забезпечують логічно впорядковане вивчення дисципліни. Питання теорії і спрямованість дисципліни розкриваються на лекційних заняттях і закріплюються на семінарах.

При вивченні дисципліни істотне значення має самостійна робота студентів. Це пов'язано з необхідністю поглиблення і закріплення знань з питань, що вивчаються, з метою застосування здобутих знань у практичній діяльності.

Предметом навчальної дисципліни «Філософія» є історико-теоретичні досягнення у сфері розвитку вітчизняної та світової філософської думки.

Вивчення дисципліни певною мірою пов'язане зі знаннями інших гуманітарних дисциплін, особливо з історією України, політологією, соціологією, правовою теорією, культурологією, релігієзнавством тощо.

У свою чергу, знання дисципліни «Філософія» є методологічною основою вивчення не тільки гуманітарних, суспільно-політичних, правових, а й економічних, природничих та технічних дисциплін.

Мета вивчення дисципліни:

світоглядно-методологічна підготовка студентів, формування у студентів філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої гуманітарної еліти.

Завдання дисципліни:

Дати систему філософських знань з основних розділів філософії, які б розвивали тип свідомості студентів, що виключає догматизм та ідеологізаторство, базується на конструктивно-критичних підходах, гуманістичних ідеалах, поєднанні національного і загальнолюдського. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: «Історія філософії», «Онтологія», «Феноменологія», «Діалектика», «Філософська антропологія», «Соціальна філософія», «Гносеологія».

У ході проведення семінарських занять передбачено використання активних методів: навчально-ділові ігри, моделювання проблемних суспільно-історичних ситуацій, які виникають у ході історичного розвитку як українського суспільства так і в цілому цивілізаційного процесу та їх аналіз.

У результаті опанування курсу студент повинен **знати:**

а) на ознайомчо-орієнтованому рівні:

- ⇒ історичні типи і форми світогляду;
- ⇒ методи і функції філософії;
- ⇒ основне коло філософських проблем;
- ⇒ структуру філософського знання;
- ⇒ історичні типи філософської рефлексії;
- ⇒ основні напрямки сучасної вітчизняної та світової філософії;
- ⇒ видатних філософів минулого та сучасності;

б) на понятійно-аналітичному рівні:

- ⇒ сутність основних філософських категорій;
- ⇒ характерні риси та тенденції розвитку основних періодів історії філософії;

⇒ основні теоретичні положення з онтології, феноменології, діалектики, соціальної філософії, гносеології;

в) на продуктивно-синтетичному рівні:

⇒ процес становлення різних типів, рівнів, форм світогляду;

⇒ механізми розвитку та взаємодії природних, соціальних та пізнавальних процесів;

⇒ критерії класифікації соціальних явищ суспільного розвитку.

У результаті набутих у процесі вивчення навчальної дисципліни знань студент повинен

вміти:

а) на предметно-практичному рівні:

- виявляти свою світоглядну позицію;
- застосовувати набуті знання у процесі наукової та практичної (професійної) діяльності;
- добре орієнтуватися в першоджерелах та основній сучасній філософській літературі;

б) на предметно-розумовому рівні:

- логічно формулювати та обґрунтовувати свою світоглядну позицію;
- аналізувати проблеми та процеси, що пов'язані з суспільним життям;
- володіти прийомами ведення дискусії, полеміки, діалогу;

в) на продуктивно-синтетичному рівні:

- формувати власну позицію щодо актуальних проблем сучасності;
- здійснювати реферування необхідної літератури, першоджерел;
- здійснювати прогнози щодо подальшого розвитку соціальних, правових, політичних, економічних та ін. процесів;
- апріорно синтезувати набуті знання із фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття та світорозуміння.

Загальні компетентності:

здатність і володіння базовими та спеціальними знаннями, навичками теоретичного і прикладного характеру у сфері філософських наук;

володіння загальнонауковою та філософською термінологією, вміння працювати з науковими текстами та смисловими конструкціями, що містяться у них;

здатність і володіння навичками здійснення ефективної комунікації у фаховому середовищі, грамотно викладати думки;

здатність генерувати нові ідеї, висувати самостійно гіпотези, креативно мислити.

Спеціальні компетентності:

здатність використовувати основи філософських знань для формування світоглядної позиції;

здатність і вміння використовувати основи філософських знань у різноманітних сферах життєдіяльності;

здатність розуміти оточуючий світ, орієнтуватися в ньому;

здатність вибирати цільові та смислові настанови для своїх дій та вчинків, приймати рішення.

здатність застосовувати знання на практиці;

здатність до навчання впродовж життя;

розуміння причинно-наслідкових зв'язків й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.

Структурно-логічне місце навчальної дисципліни «Філософія» у навчальному процесі для спеціальності «Психологія»

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення філософії	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на філософію
Новітня історія України	Логіка
Сучасні інформаційні технології	Соціологія
Вступ до спеціальності	Філософія психології
Соціальна психологія	Етика ділового спілкування
Історія української культури	Релігієзнавство
Сучасні напрями зарубіжної психології	Політологія

Запропонована програма має дати студентам цілісний погляд на основні проблеми філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення проблем, ознайомити студентів із наявними філософськими концепціями в їх поліфонічному і плюралістичному звучанні, яке допомагає альтернативному сприйняттю і осмисленню буття.

З метою інтенсифікації процесу навчання, вдосконалення контролю за засвоєнням матеріалу доцільно використовувати модульно-рейтингову систему контролю знань, програмоване навчання, тести, комплексні контрольні завдання, прикладні комп'ютерні програми тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Програма дисципліни складається з двох змістових модулів:

Семестр VI – Модуль I – «Історія філософії» – 45 год.

Семестр VI – Модуль II – «Теорія філософії» – 45 год.

ПРОГРАМОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

Тема 1. Філософія та її роль у житті суспільства

Мета: розкрити специфіку філософії, її предмет, функції та роль у житті суспільства, суть основних понять філософії.

Зміст. Специфіка філософського освоєння дійсності. Предмет філософії та його розвиток. Основні теми філософських роздумів: світ і людина, сутність і зміст людського існування. Основне питання філософії. Головні напрями у філософії. Функції філософії: світоглядна, гносеологічна, онтологічна, методологічна, аксіологічна, прагматична, критична та ін. Філософія і світогляд. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд, філософський світогляд. Філософські методи: діалектика і метафізика.

Тема 2. Філософія стародавнього світу

Мета: розкрити багатогранність античної філософії, її спрямованість, дати загальну характеристику.

Зміст. Культурно-історичні передумови виникнення філософії. Спільність генези філософії у Стародавній Індії, Китаї та Греції. Специфіка філософії Сходу та Заходу. Парадигмальний аналіз. Своєрідність філософії Стародавньої Греції: досократівський період, класичний сократівський період, елліністична доба. Вчення про буття (Мілетська школа). Вчення про рух (Елейська школа). Людина як міра всіх речей (Протагор). Сократівський переворот у філософії (самопізнання). Людина як мікрокосм, атомізм Демокріта. Платон: вчення про ідеї та про ідеальну державу. Космоцентризм та антропоцентризм грецької філософії. Софісти. Становлення грецької діалектики. Арістотель як систематизатор античної філософії. Елліністична доба у старогрецькій філософії: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм. Занепад античної філософії. Історичне значення філософських концепцій античної доби.

Тема 3. Філософія Середньовіччя

Мета: дати загальну характеристику середньовічної філософії, розкрити специфіку середньовічної онтології, гносеології та антропології.

Зміст. Розвиток релігійної філософії: основні риси середньовічної філософії. Теоцентризм як головна особливість філософського знання епохи Середньовіччя. Основні періоди розвитку середньовічної філософії: апологетика (Квінт Тертуліан), патристика (Августин Блаженний), схоластика (Тома Аквінський). Суперечка про природу універсалій:

реалізм і номіналізм. Проблема відношення розуму та віри. Вчення Томи Аквінського про єдність душі й тіла, про двоїстість істини, про співвідношення релігії, філософії й науки.

Тема 4. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу

Мета: дати загальну характеристику філософії епохи Відродження та Нового часу, розкрити основні проблеми над якими працювали філософи.

Зміст. Гуманістичний та антропоцентричний характер філософії епохи Відродження. Діалектика і натурфілософія Відродження (Микола Кузанський, Джордано Бруно). Особливості пантеїзму М.Кузанського та Дж. Бруно. Геоцентризм та геліоцентризм.

Передумови формування філософії Нового часу. Наукова революція XVII ст. (І. Ньютон) і проблема методу пізнання у філософії (Ф. Бекон, Р. Декарт). Емпіризм, раціоналізм, сенсуалізм. Створення механістично-матеріалістичної картини світу. Поняття субстанції у філософії Б. Спінози. Монадологія Г. Лейбніца. Проблема людини у філософії Просвітництва (Монтеск'є, Вольтер, Руссо).

Тема 5. Німецька класична філософія

Мета: розкрити основні положення філософських систем представників німецької класичної філософії, вказати на позитивні сторони та обмеженість німецької класичної філософії.

Зміст. Головні особливості німецької класичної філософії. Місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. Філософські погляди І. Канта та характеристика основних періодів розвитку його вчення. Філософська система Й. Фіхте. Суб'єктивна діалектика. Філософія тотожності Ф. Шеллінга. Г. Гегель, його філософська система і метод. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Філософія марксизму.

Тема 6. Зарубіжна філософія XIX–XXI ст.ст.

Мета: розкрити причини радикальної зміни філософського мислення у новітньому часі, пошуку нових сфер предметного дослідження у сучасній філософії, розкрити сутність основних напрямків у сучасній зарубіжній філософії.

Зміст. Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії. Захист і оновлення класичних філософських традицій: неокантіанство (О.Лібман, Г.Коген), неогегельянство (Б. Кроче, Ж. Іпполіт, Дж. Ройс), неотомізм (Ю. Бохенський, Ж. Мартін, Т. Де Шарден). Еволюція релігійної філософії. Проблема раціональної та ірраціональної філософії. Ірраціоналістична філософія: «філософія життя» (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон), філософські проблеми психоаналізу (З. Фрейд, Е. Фромм), екзистенційна філософія та її різновиди (С. К'єркегор, М. Хайдеггер, А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс). Життя і смерть, філософія абсурду, сенс існування, проблема свободи. Проблема знання і мови у філософії. Герменевтика (Г. Гадамер, П. Ріккерт, Т. Кун). Позитивізм, неопозитивізм (емпіріокритицизм), постпозитивізм.

Тема 7. Українська філософія

Мета: висвітлити зародження, розвиток та специфіку української філософії, дати характеристику вчень найбільш впливових українських філософів.

Зміст. Становлення й розвиток світогляду давніх слов'ян: давньослов'янська міфологія, запровадження християнства. Становлення філософії українського духу в Києво-Могилянській академії. Г. Сковорода – фундатор філософії українського кордоцентризму. Концепція «двох натур» та «трьох світів». «Філософія серця». Вчення про сродну працю. Український романтизм Кирило-Мефодієвського товариства. Академічна філософія (С. Гогоцький, П. Юркевич, В. Лесевич О. Новицький та ін.). Соціально-філософські погляди М. Драгоманова, І. Франка. Філософія періоду відродження українського духовного життя (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Зінковецький та ін.). Філософські ідеї в Україні кінця XIX – поч. XX ст. (В. Вернадський, О. Потебня). Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський І. Лисяк-Рудницький, Д. Чижевський та ін.). Філософія української діаспори.

Змістовий модуль II. Теорія філософії

Тема 8. Онтологія як вчення про буття

Мета: розкрити філософський зміст проблеми буття, охарактеризувати основні форми буття, специфіку людського та суспільного буття.

Зміст. Філософський зміст проблеми буття. Основні форми буття. Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Суспільне та індивідуальне буття. Буття речей, процесів, станів природи. Матерія і свідомість. Атрибути матерії. Основні форми існування матерії. Простір і час. Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху матерії. Рух і спокій. Криза у природознавстві на рубежі XIX–XX ст.ст. Історичні визначення матерії. Новітні уявлення про матерію. Теорія відносності А. Ейнштейна. Методологічне і світоглядне значення поняття матерії для природознавства.

Тема 9. Свідомість, її походження, сутність

Мета: ознайомити з різноманітними концепціями походження свідомості, розкрити сутність свідомості, її структуру, функції.

Зміст. Духовний вимір людського буття. Філософське розуміння свідомості. Свідомість як найвища, ідеальна форма відображення світу, суб'єктивний образ об'єктивного світу. Походження свідомості. Сутність свідомості. Структура свідомості. Мислення і мова. Характеристика форм відображення. Відчуття, сприйняття, уявлення. Суспільна свідомість та її форми. Специфіка форм суспільної свідомості. Політична свідомість.

Тема 10. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики

Мета: розкрити сутність діалектики, її структуру, альтернативи діалектики, охарактеризувати основні принципи, категорії та закони діалектики.

Зміст. Діалектика як теорія розвитку. Історія становлення діалектики. Форми діалектики. Головні принципи діалектики. Головні закони діалектики: закон єдності й боротьби протилежностей, закон взаємного переходу кількісних і якісних змін, закон заперечення заперечення. Головні категорії діалектики: одиничне, особливе, загальне; частина і ціле; елемент і система; сутність і явище; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; причина і наслідок. Альтернатива діалектики (еклектика, догматизм, софістика, релятивізм).

Тема 11. Філософська концепція людини

Мета: розкрити сутність людини, здійснити порівняльну характеристику поглядів на людину в історії філософії, розкрити сенс людського буття.

Зміст. Людина як центральна проблема у філософії. Історико-філософські уявлення про людину. Філософський аспект проблеми походження людини. Проблема сутності та існування людини. Біологічне та соціальне у людині. Природні виміри людини. Соціальні виміри людини. Основні чинники виникнення та формування людини: праця, мова, соціум.

Тема 12. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії

Мета: розкрити сутність формаційного та цивілізаційного підходів у визначенні періодизації історії суспільства, соціальної структури суспільства, основних сфер суспільного буття.

Зміст. Предмет та основні проблеми соціальної філософії. Специфіка соціальних законів. Фаталізм і волюнтаризм. Суспільство як саморозвиваюча та самоорганізуюча система. Історичні форми спільності людей. Основні сфери функціонування суспільства: матеріальна, духовна, соціальна, політична. Формаційний та цивілізаційний підходи у визначенні періодизації історії людства. Суспільний прогрес та його критерії. Русійні сили та суб'єкти історичного процесу. Соціальна структура суспільства. Теорія класової боротьби. Теорія соціальної мобільності та соціальної стратифікації. Матеріальні основи розвитку

суспільства. Суспільне виробництво та його структура. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин. Основний соціологічний закон розвитку суспільства.

Тема 13. Пізнання та проблема істини у філософії

Мета: розкрити сутність пізнавального процесу, принципи пізнавальної діяльності, гносеологічні корені агностицизму, рівні та форми пізнання.

Зміст. Гносеологія як наука про пізнання. Принципи пізнання. Агностицизм. Гносеологічні корені агностицизму. Пізнання як відображення оточуючої дійсності у свідомості. Характеристика форм відображення. Природа пізнання, основа пізнання, рушійна сила пізнання. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Проблема істини у пізнанні. Об'єктивна істина як діалектика абсолютної та відносної істини. Конкретність істини. Критерії істини. Практика. Чуттєве пізнання та його форми. Відчуття, сприйняття, уявлення. Раціональне пізнання як результат діяльності людської свідомості. Основні форми раціонального пізнання. Поняття, судження, умовивід. Єдність чуттєвого та раціонального пізнання. Методи наукового пізнання. Філософські методи, загальнонаукові методи та спеціальні методи пізнання.

Тема 14. Філософське осмислення природи

Мета: Розкрити взаємодію природи, людини і суспільства, значення природи для розвитку суспільства.

Зміст. Історико-філософські уявлення про природу. Природа як об'єкт філософського аналізу. Визначення природи у вузькому й широкому значенні. Концепція ноосфери. Взаємодія суспільства й природи. Географічне середовище. Географічний детермінізм. Геополітика як теоретичне обґрунтування і виправдання агресивної політики держав, які намагаються розширити життєвий географічний простір за рахунок ін. держав. Екологічні проблеми. Шляхи виходу з екологічної кризи.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		Л	С	С.Р.		Л	С	С.Р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Історія філософії								
Тема 1. Філософія та її роль у житті суспільства	6	2	–	4	–	–	–	–
Тема 2. Філософія стародавнього світу	5	1	1	3	–	–	–	–
Тема 3. Філософія Середньовіччя	5	1	1	3	–	–	–	–
Тема 4. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	6	–	1	5	–	–	–	–
Тема 5. Німецька класична філософія	6	–	1	5	–	–	–	–
Тема 6. Зарубіжна філософія XIX – XXI ст.ст.	9	2	2	5	–	–	–	–
Тема 7. Українська філософія	7	2	–	5	–	–	–	–
Разом за змістовим модулем 1	44	8	6	30	–	–	–	–
Змістовий модуль 2. Теорія філософії								
Тема 1. Онтологія як вчення про буття	7	2	1	4	–	–	–	–
Тема 2. Свідомість, її походження, сутність	7	2	1	4	–	–	–	–
Тема 3. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	10	2	2	6	–	–	–	–
Тема 4. Філософська концепція людини	4	–	–	4	–	–	–	–
Тема 5. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	9	2	2	5	–	–	–	–

Тема 6. Пізнання та проблема істини у філософії	6	–	2	4	–	–	–	–
Тема 7. Філософське осмислення природи	3	–	–	3	–	–	–	–
Разом за змістовим модулем 2	46	8	8	30	–	–	–	–
Усього годин:	90	16	14	60	–	–	–	–

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Змістовий модуль I. Історія філософії</i>		
1	Філософія та її роль у житті	–	–
2	Філософія стародавнього світу	1	–
3	Філософія Середньовіччя	1	–
4	Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	1	–
5	Німецька класична філософія	1	–
6	Зарубіжна філософія XIX – XXI ст.ст.	2	–
7	Українська філософія	–	–
	Всього за змістовим модулем I	6	–
			–
	<i>Змістовий модуль II. Теорія філософії</i>		
1	Онтологія як вчення про буття	1	–
2	Свідомість, її походження, сутність	1	–
3	Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	2	–
4	Філософська концепція людини	–	–
5	Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	2	–
6	Пізнання та проблема істини у філософії	2	–
7	Філософське осмислення природи	–	–
	Всього за змістовим модулем II	8	–
	Разом кількість годин	14	–

6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ для спеціальності «ПСИХОЛОГІЯ»

Змістовий модуль I

Семинар № 1. Філософія та її роль у житті суспільства. (Предмет філософії)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів розуміння специфіки і предметного поля філософської дисципліни; сформувати інтерес до вивчення філософії.

План

1. Поняття філософії та її специфіка.
2. Предмет філософії. Основне питання філософії:
  - а) матеріалізм;
  - б) ідеалізм;
  - в) дуалізм.

3. Функції філософії, їх характеристика.
4. Поняття світогляду, його походження, структура, сутність, роль у житті людини.
5. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.
6. Проблема методу у філософії. Філософські методи.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: агностицизм, гносеологія, діалектика, дуалізм, ідеалізм, матеріалізм, метод, методологія, метафізика, міфологія, монізм, об'єктивний ідеалізм, онтологія, основне питання філософії, плюралізм, релігія, світогляд, суб'єктивний ідеалізм, філософія.

Семінар № 2. Філософія Стародавнього світу

Мета: виробити у студентів багатогранне бачення античної філософії; формувати розуміння її як генетичного коду розвитку західноєвропейської цивілізації. сформувати світоглядну толерантність та інтерес до іншості.

План

1. Передумови виникнення філософії.
2. Досократівський етап у розвитку античної філософії.
3. Сократівський (класичний) етап у розвитку античної філософії:
  - а) філософія Сократа;
  - б) філософія Демокрита;
  - в) філософське вчення Платона;
  - г) філософія Аристотеля.
4. Основні течії елліністичної філософії:
  - а) епікуреїзм;
  - б) стоїцизм;
  - в) скептицизм.
5. Римська філософія.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: гедонізм, епікуреїзм, космоцентризм, натурфілософія, перипатетика, скептицизм, стоїцизм.

Семінар № 3. Західноєвропейська філософія Середніх віків

Мета: ознайомити студентів із середньовічною філософією як претензією на остаточне розв'язання філософських проблем першопочатку та істини.

План

1. Загальна характеристика філософії Середньовіччя.
2. Особливості філософії Середньовіччя.
3. Основні етапи розвитку середньовічної філософії:
  - а) апологетика (Квінт Тертулліан);
  - б) патристика (Аврелій Августин);
  - в) схоластика (Тома Аквінський).
4. Основні течії схоластики:
  - а) номіналізм;
  - б) реалізм.
5. Порівняльна характеристика середньовічної філософії та античної.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: апологетика, екзегетика, креаціонізм, номіналізм, патристика, провіденціалізм, реалізм, схоластика, теологія, теоцентризм, томізм, універсалії.

Семінар № 4. Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу

Мета: ознайомити студентів із філософією Відродження, як спробою синтезу античного і середньовічного досвіду, та Нового часу як переорієнтацією на науку як нову силу, що розв'яже першочергові проблеми людства.

План

1. Основні риси філософії епохи Відродження.
2. Проблема людини та людської діяльності в епоху Ренесансу.
3. Натурфілософія епохи Відродження (М.Кузанський і Дж. Бруно).
4. Загальна характеристика філософії Нового часу.
5. Основні напрямки філософії Нового часу:
6. а) емпіризм (Ф.Бекон);
7. б) раціоналізм (Р.Декарт);
8. в) сенсуалізм (Дж.Локк).

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: антропоцентризм, гілозоїзм, гуманізм, геліоцентризм, геоцентризм, емпіризм, дедукція, індукція, механіцизм, натурфілософія, пантеїзм, раціоналізм, Ренесанс, секуляризація, сенсуалізм.

Семінар № 5. Німецька класична філософія

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів світоглядне бачення німецької класики, розкривши суть „коперніканського перевороту” І.Канта, абсолютної ідеї Г.Гегеля і нової без-Божої релігії Л.Фейєрбаха, а також закріпити розуміння ключових позицій філософії марксизму.

План

1. Німецька класична філософія: джерела розвитку та суттєві риси.
2. Філософські погляди І.Канта:
  - а) гносеологія І.Канта;
  - б) етика І.Канта.
3. Філософське вчення Й.Фіхте.
4. Натурфілософія Ф.Шеллінга.
5. Філософія Г.Гегеля.
6. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха.
7. Філософське вчення К.Маркса та Ф.Енгельса.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: абсолютна ідея, абсолютний дух, антиномія, антитеза, антропологічний матеріалізм, апостеріорні знання, апіорні знання, діалектика Гегеля, діалектика К.Маркса, вульгарний матеріалізм, діалектичний матеріалізм, історичний матеріалізм, категоричний імператив, молодогегельянство, ноумени, об'єктивна діалектика, об'єктивний дух, «річ для нас», «річ у собі», синтез, старогегельянство, суб'єктивна діалектика, суб'єктивний дух, теза, трансцендентальний світ, трансцендентний світ, тріада, феномени.

Семінар 6. Зарубіжна філософія XIX–XXI століть

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та сформувані у студентів розуміння причин радикальної зміни парадигми філософського мислення у новітні часи і пошуку нових сфер предметного дослідження філософії, підвести до синергетичного бачення загального філософського процесу цього часу.

План

1. Загальна характеристика сучасної зарубіжної філософії.
2. Основні напрямки розвитку філософії в Західній Європі у XIX – на початку XX століть:
  - а) раціональна та ірраціональна філософія;

- б) класична та некласична філософія.
- 3. Провідні тенденції та течії сучасної зарубіжної філософії:
  - а) екзистенційна філософія;
  - б) філософія життя;
  - в) філософія фрейдизму;
  - г) філософія позитивізму;
  - д) герменевтика.
- 4. Релігійна філософія:
  - а) неотомізм;
  - б) тейярдизм.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: верифікація, воля, волюнтаризм, герменевтика, екзистенціалізм, емпіріокритицизм, ірраціоналізм, лібідо, надлюдина, неогегельянство, неокантіанство, неопозитивізм, неотомізм, неофрейдизм, ніцшеанство, позитивізм, постпозитивізм, прагматизм, психоаналіз, сублімація, фальсифікація, «філософія життя», фрейдизм.

Семінар 7. Українська філософія

Мета: формувати у студентів панорамне бачення розвитку і специфіки української філософії, розвивати патріотичні почуття.

План

1. Історичні джерела формування української філософської думки.
2. Докласична доба української філософії.
3. Класична доба української філософії. Філософія Г.Сковороди.
4. Філософія українського романтизму.
5. Українська академічна філософія.
6. Розвиток української філософії в XIX – XX ст.
7. Філософська думка в українській діаспорі.
8. Специфіка української філософії.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: антеїзм, видима натура, кордоцентризм, макрокосм, мікрокосм, невидима натура, ноосфера, «сродна праця» (споріднена), теїстичність, українська національна ідея, «філософія серця».

Змістовий модуль II

Семінар 8. Онтологія як вчення про буття

Мета: закріпити та поглибити теоретичний лекційний матеріал та сформувати у студентів розуміння буття як граничного вияву можливого, а онтології – як серцевини усілякого філософського знання, розвивати абстрактне мислення.

План

1. Проблема буття в історії філософії.
2. Різноманітність форм буття.
3. Поняття матерії в історії філософії. Криза у природознавстві та філософії у кінці XIX – початку XX ст.
4. Сучасне трактування матерії. Союз природознавства та філософії.
5. Спосіб існування матерії, основні характеристики руху.
6. Форми існування матерії, основні характеристики простору і часу. Особливості соціального простору і часу.
7. Філософський зміст категорії «світ».

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: метафізика, онтологія, монізм, дуалізм, плюралізм, матеріалізм, ідеалізм, об'єктивний ідеалізм, суб'єктивний ідеалізм, основне питання філософії, космоцентризм, теоцентризм, антропоцентризм, геоцентризм, геліоцентризм, кордоцентризм, буття, субстанція, світ, реальність, матерія, атрибут, рух, простір, час, «фізичний ідеалізм».

Семинар 9. Свідомість, її походження, сутність

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів розуміння проблематичності онтологічного статусу свідомості шляхом ознайомлення з різноманітністю концепцій походження свідомості, структурою та функціями свідомості.

План

1. Проблема свідомості в історії філософії.
2. Відображення як всезагальна властивість матерії. Рівні відображення.
3. Розвиток форм відображення, їх характеристика.
4. Виникнення свідомості. Діалектика ідеального і матеріального.
5. Свідомість: основні характеристики, структура, сутність.
6. Суспільна свідомість, її структура, форми та функції.
7. Значення філософського вчення про свідомість для сучасної науки.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: свідомість, суспільна свідомість, національна свідомість, свідомість індивіда, колективна свідомість, індивідуальна свідомість, самосвідомість, підсвідомість, надсвідомість, політична свідомість, правова свідомість, релігійна свідомість, етична свідомість, естетична свідомість, наукова свідомість, філософська свідомість, відображення, механічне відображення, фізичне відображення, хімічне відображення, біологічне відображення, соціальне відображення, подразнення, відчуття, сприйняття, уявлення, мислення, поняття, категорії, судження, умовивід, феноменологія.

Семинар 10. Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та формувати у студентів толерантне ставлення до діалектики як однієї з філософських теорій, що ґрунтується на принципі розвитку і взаємозв'язку, виробити розуміння сенсу діалектичних принципів, законів, категорій.

План

1. Історичні форми діалектики.
2. Діалектика та її альтернативи.
3. Принципи діалектики.
4. Розвиток та його ознаки.
  - а) порівняльна характеристика розвитку і руху;
  - б) діалектика основних форм розвитку, їх характеристика.
5. Класифікація законів. Основні закони розвитку, їх специфіка.
  - а) характеристика закону взаємного переходу кількісних та якісних змін;
  - б) характеристика закону єдності та боротьби протилежностей;
  - в) характеристика закону заперечення заперечення.
6. Категорії діалектики, їх характеристика.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: метод, діалектика, метафізика, догматизм, софістика, релятивізм, еkleктика, матеріалістична діалектика, діалектичний матеріалізм, діалектика К.Маркса, діалектика Гегеля, об'єктивна діалектика, суб'єктивна діалектика, принцип, розвиток, рух, зв'язок, прогрес, регрес, еволюція, революція, закон, закон взаємного переходу

кількісних та якісних змін, кількість, якість, міра, стрибок, закон єдності та боротьби протилежностей, тотожність, відмінність, протиріччя, суперечність, закон заперечення заперечення, заперечення метафізичне, діалектичне заперечення, заперечення перше, заперечення друге, категорії, одиничне, особливе, загальне, необхідність, випадковість, зміст, форма, причина наслідок, привід, неминучість, умови, детермінізм, індетермінізм, сутність, явище, можливість, дійсність, формальна можливість, реальна можливість, абстрактна можливість, конкретна можливість.

Семінар 11. Філософська концепція людини

Мета: формувати у студентів усвідомлення специфічності людського буття як перебування у надприродному просторі – суспільстві, виробити розуміння поняття культури та людської історії.

План

1. Проблема людини в історії філософії. Суттєві ознаки людини.
2. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності.
3. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині.
4. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді.
5. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, антропосоціогенез, філогенез, антропоцентризм, антропологізм, філософська антропологія, діяльність, праця, практика, пасивна техніка, активна техніка, гуманізм.

Семінар 12. Суспільство як об'єкт філософської рефлексії

План

1. Суспільство як специфічне матеріальне утворення. Суспільне буття.
2. Сутність діалектико-матеріалістичного розуміння суспільства. К.Маркс про суспільно-економічні формації.
3. Суспільне виробництво, його структура, і роль у суспільстві.
4. Формаційний та цивілізаційний підходи у визначенні періодизації історії суспільства.
5. Соціальна структура суспільства.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: суспільство, цивілізація, суспільне буття, суспільне виробництво, матеріальне виробництво, духовне виробництво, спосіб виробництва, виробничі відносини, продуктивні сили, суспільно-економічна формація, базис, надбудова, класи, страти, соціальна стратифікація, соціальна мобільність.

Семінар № 13. Пізнання та проблема істини у філософії

Мета: закріпити та поглибити теоретичний лекційний матеріал та сформувати у студентів розуміння основних гносеологічних понять і категорій, а також структури пізнавального процесу, поняття істини.

План

1. Проблема пізнання в історії філософії.
2. Основні принципи пізнання.
3. Гносеологічні корені агностицизму.
4. Структура пізнання.
5. Об'єкт і суб'єкт пізнання.
6. Проблема істини у теорії пізнання.
7. Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу.
8. Специфіка, рівні, форми і методи наукового пізнання.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: гносеологія, гностицизм, агностицизм, метод, методологія, істина, об'єктивна істина, абсолютна істина, відносна істина, конкретна істина, заблудження, об'єкт пізнання, суб'єкт пізнання, практика, діяльність, праця, опредметнення, розпредметнення.

Семінар 14. Філософське осмислення природи

Мета: сформувані у студентів гуманне відношення до природи, розкрити взаємодію природи, людини і суспільства, розкрити значення природи для розвитку суспільства.

План

1. Природа і природна основа людського буття.
2. Проблема взаємодії людини з природою в історії філософії.
3. Географічне середовище та його роль у житті суспільства.
4. Філософський аспект проблем взаємодії «людина – природа» в умовах сьогодення.
5. Сучасні екологічні проблеми і філософське розуміння їх вирішення.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: природа, географічне середовище, географічний детермінізм, геополітика, мальтузіанство, ноосфера.

8. Самостійна робота

Основне завдання навчального процесу у вищому навчальному закладі – навчити студентів працювати і поповнювати свої знання самостійно. Студенти повинні не тільки засвоїти відповідну навчальну програму, а й набути навички самостійної роботи.

Самостійна робота передбачає пошук і опрацювання студентом додаткової інформації для обговорення теоретичних питань, що виносяться на семінарські заняття та підготовку до модульних контрольних робіт, а також до підсумкового іспиту. Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Філософія» є самостійна робота студентів з вітчизняною і зарубіжною літературою.

Методологія організації самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією передбачає переорієнтацію із *лекційно-інформативної* на *індивідуально-диференційовану, особістісно-орієнтовану форму* та на організацію *самоосвіти студента*. За таких умов викладач має стати каталізатором навчання, генератором ідей, забезпечити професійну самореалізацію особистості та формування її кваліфікаційного рівня.

За Болонською угодою навчальний час самостійної та індивідуальної роботи регламентується і повинен становити не менше ніж 50% загального обсягу трудомісткості навчання.

Основні види самостійної роботи, на які повинні звертати увагу студенти:

вивчення (повторення) лекційного матеріалу;

робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури;

підготовка до семінарських (практичних) занять;

підготовка до дискусій та інших, пропонуваніх викладачем, завдань;

робота над рефератом (мультимедійною презентацією, тезами, доповіддю);

самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики;

підготовка до поточного та підсумкового контролю.

укладання глосарію з основних понять, що використовуються у винесених на розгляд тем навчальної дисципліни. Для цього необхідно:

розібратися в сутності запропонованих категорій, понять, термінів;

підготуватися до дискусії в аудиторії щодо розуміння вивченого матеріалу;

у разі наявності декількох тлумачень кожного терміну, обґрунтувати, якої саме інтерпретації дотримується студент і чому, а також обґрунтувати, з чим студент не може погодитись;

за умови, що значення якогось терміну є незрозумілим, зафіксувати запитання, а під час дискусії в аудиторії за запропонованими темами винести їх на обговорення або проконсультуватися з викладачем.

Форми самостійної роботи студентів: виконання домашніх завдань; опрацювання літературних джерел; робота у комп'ютерних мережах; складання глосарію; оцінювання професійних ситуацій; підготовка конспекту лекцій і семінарських завдань.

Розподіл годин для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Змістовий модуль I. Історія філософії			
1	Філософія та її роль у житті	4	–
2	Філософія стародавнього світу	3	–
3	Філософія Середньовіччя	3	–
4	Західноєвропейська філософія Відродження і Нового часу	5	–
5	Німецька класична філософія	5	–
6	Зарубіжна філософія XIX – XXI ст.ст.	5	–
7	Українська філософія	5	–
	Всього за змістовим модулем I	30	–
Змістовий модуль II. Теорія філософії			
1	Онтологія як вчення про буття	4	–
2	Свідомість, її походження, сутність	4	–
3	Діалектика як вчення про розвиток та взаємозв'язок. Принципи, закони та категорії діалектики	6	–
4	Філософська концепція людини	4	–
5	Суспільство як об'єкт філософської рефлексії	5	–
6	Пізнання та проблема істини у філософії	4	–
7	Філософське осмислення природи	3	–
	Всього за змістовим модулем II	30	–
	Разом кількість годин	60	–

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота передбачає пошук і опрацювання студентом додаткової інформації для обговорення теоретичних питань, що виносяться на семінарські заняття та підготовку до модульних контрольних робіт, а також до підсумкового іспиту.

На самостійне опрацювання виносяться такі теми:

Семінар № 1. Філософія та її роль у житті суспільства. (Предмет філософії)

Мета: закріпити теоретичний лекційний матеріал та виробити у студентів розуміння специфіки і предметного поля філософської дисципліни; сформувати інтерес до вивчення філософії.

План

1. Поняття філософії та її специфіка.
2. Предмет філософії. Основне питання філософії:

- а) матеріалізм;
  - б) ідеалізм;
  - в) дуалізм.
3. Функції філософії, їх характеристика.
  4. Поняття світогляду, його походження, структура, сутність, роль у житті людини.
  5. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія.
  6. Проблема методу у філософії. Філософські методи.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: агностицизм, гносеологія, діалектика, дуалізм, ідеалізм, матеріалізм, метод, методологія, метафізика, міфологія, монізм, об'єктивний ідеалізм, онтологія, основне питання філософії, плюралізм, релігія, світогляд, суб'єктивний ідеалізм, філософія.

Питання для самоперевірки і самоконтролю:

1. Назвіть три історичні типи світогляду.
2. Типи світогляду в залежності від носіїв, їх характеристика.
3. Назвіть основні елементи структури світогляду.
4. Назвіть три фактори формування світогляду.
5. Порівняльна характеристика філософії і науки.
6. Порівняльна характеристика філософії і релігії.
7. Порівняльна характеристика філософії і міфології.
8. Визначте предмет філософії.
9. В чому відмінність предмета філософії і окремих природничих та гуманітарних наук?
10. Яке співвідношення філософії з наукою, мистецтвом, релігією?
11. Філософія, наука, мистецтво: спільні і відмінні риси.
12. Основне питання філософії.
13. Назвіть основні напрями у філософії при вирішенні «основного питання філософії» з боку онтології.
14. Назвіть напрями у філософії при вирішенні «основного питання філософії» з боку гносеології.
15. Чи може принцип монізму задовольнити матеріалістичну філософію?
16. Чи може принцип монізму задовольнити ідеалістичну філософію?
17. Чи може принцип монізму задовольнити дуалістичну філософію?
18. Назвіть відомих представників суб'єктивного ідеалізму.
19. Назвіть відомих представників об'єктивного ідеалізму.
20. Назвіть відомих представників дуалізму у філософії.
21. Чи визнає об'єктивний ідеалізм існування матеріального світу?
22. Чи може суб'єктивний ідеалізм визнавати існування матеріального світу?
23. В чому сутність матеріалістичного монізму?
24. В чому сутність ідеалістичного монізму?
25. Історичні форми розвитку матеріалізму.
26. Суть метафізичного матеріалізму.
27. Суть вульгарного матеріалізму.
28. Чи всі ідеалісти агностики?
29. Назвіть основні методи філософії.
30. Історичні форми діалектики.
31. Чи можуть діалектики бути ідеалістами?
32. Чи можуть діалектики бути матеріалістами?
33. Чи можуть діалектики бути дуалістами?
34. Чи можуть матеріалісти бути агностиками?
35. Чи можуть ідеалісти бути агностиками?
36. Назвіть і охарактеризуйте основні функції філософії.
37. Назвіть не менше 5 функцій філософії.
38. Назвіть основні способи філософствування.
39. Структура філософського знання.
40. Значення філософії у житті людини і суспільства.

Семінар 7. Українська філософія

Мета: формувати у студентів панорамне бачення розвитку і специфіки української філософії, розвивати патріотичні почуття.

План

1. Історичні джерела формування української філософської думки.
2. Докласична доба української філософії.
3. Класична доба української філософії. Філософія Г.Сковороди.
4. Філософія українського романтизму.
5. Українська академічна філософія.
6. Розвиток української філософії в XIX – XX ст.
7. Філософська думка в українській діаспорі.
8. Специфіка української філософії.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: антеїзм, видима натура, кордоцентризм, макрокосм, мікрокосм, невидима натура, ноосфера, «сродна праця» (споріднена), теїстичність, українська національна ідея, «філософія серця».

Питання для самоперевірки та самоконтролю:

1. Як формувалась філософська думка Київської Русі?
2. Особливості розвитку філософської думки в Україні.
3. Філософія Києво-Могилянської академії.
4. Філософія Г.Сковороди.
5. В чому полягає сутність концепції «сродної праці»?
6. Суть концепції «трьох світів» Г.Сковороди.
7. Суть вчення про два світи Г.Сковороди.
8. Назвіть представників «філософії серця».
9. Сутність «філософії серця» Г.Сковороди.
10. Суть кордоцентризму.
11. Філософські ідеї членів Кирило-Мефодіївського товариства.
12. Які джерела виникнення і особливості розвитку української філософії?
13. Академічна філософія в Україні XIX ст. /Гогоцький, Новицький, Лесевич/.
14. Українська філософія в кінці XIX поч. XX століть.
15. Філософські погляди М.Драгоманова.
16. Філософські погляди О.Потебні.
17. Філософські погляди В.Вернадського.
18. Українська філософія XX ст.
19. Філософські ідеї українських мислителів XIX ст.
20. Розвиток філософської думки українськими мислителями в діаспорі.
21. Загально-філософські погляди І.Я.Франка.
22. І.Франко про пізнання і науку.
23. І.Франко про суспільство і суспільний прогрес.
24. Порівняльний аналіз філософських поглядів І.Франка та К.Маркса.
25. І.Франко про науку.
26. І.Франко про національне питання та інтернаціональне.
27. Порівняльна характеристика філософських поглядів І.Франка і К.Маркса.
28. Розбіжності у поглядах І.Франка з марксизмом.
29. В чому І.Франко стояв на позиціях марксизму?
30. Основні філософські ідеї праці І.Франка «Наука і її взаємини з працюючими класами».
31. Основні філософські ідеї в праці І.Франка «Поза межами можливого».
32. Основні філософські ідеї в праці І.Франка «Мислі о еволюції в історії людськості».
33. Основні філософські ідеї у праці І.Франка «Що таке поступ?».

Семінар 11. Філософська концепція людини

Мета: формувати у студентів усвідомлення специфічності людського буття як перебування у надприродному просторі – суспільстві, виробити розуміння поняття культури та людської історії.

План

1. Проблема людини в історії філософії. Суттєві ознаки людини.
2. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності.
3. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині.
4. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді.
5. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, антропосоціогенез, філогенез, антропоцентризм, антропологізм, філософська антропологія, діяльність, праця, практика, пасивна техніка, активна техніка, гуманізм.

Питання для самоперевірки та самоконтролю:

1. Чим відрізняється філософське пізнання людини від пізнання людини іншими науками?
2. Які форми буття характеризують існування людини?
3. Яка із форм буття людини є первинною?
4. Яка із форм буття людини є визначальною?
5. Як вирішується у філософії проблема співвідношення біологічного і соціального?
6. Суть теорії соціаль-дарвінізму?
7. Суть соціологізаторських концепцій людини.
8. Як визначав людину Аристотель?
9. Назвіть суттєві ознаки людини.
10. Назвіть визначальний чинник у процесі становлення людини.
11. Що являється виразником сутнісних сил людини?
12. Дайте визначення поняттю праця.
13. Еволюція знарядь праці.
14. Що таке «пасивна техніка»?
15. Що таке «активна техніка»?
16. У чому істотна відмінність людини від тварини?
17. Що таке перша сигнальна система?
18. Що таке друга сигнальна система?
19. Коли історично виникає мова?
20. Як О.Потебня визначав мову?
21. Чи є мова виключно біологічною особливістю звукового апарату людини?
22. У чому відмінність мови людини від «мови» тварини?
23. Чи мислять тварини?
24. Як мислять аборигени, первісні люди?
25. Як мислять діти?
26. Як здійснювалась еволюція мислення у людини?
27. У чому відмінність мислення тварин від людей?
28. У яких двох формах існує мислення?
29. Приведіть приклади творчого характеру мислення людини.
30. Чи можна стимулювати творчу активність мислення людини?
31. Які Вам відомі (із власного досвіду чи історичні) приклади способів активізації творчого процесу мислення?
32. У чому специфіка східного та західного шляхів людського буття у світі?
33. Що визначає тип культури і тип філософськування?
34. Проблема людини в історії філософії.
35. Античне трактування людини.
36. Середньовічне трактування людини.
37. У чому відмінність у розумінні людини в Античності та Середньовіччі?
38. Які зміни відбулися, стосовно трактування людини, в епоху Відродження?
39. Що таке антропоцентризм?
40. Що таке пантеїзм?
41. Що таке гуманізм?

42. Тракткування людини у Новому часі.
43. Що таке механіцизм?
44. Філософська рефлексія людини у німецькій класичній філософії.
45. Основні проблеми людини у філософії І.Канта.
46. Основні проблеми людини у філософії Фіхте.
47. Основні проблеми людини у філософії Гегеля.
48. Л.Фейєрбах про людину.
49. Марксистське трактування людини.
50. Філософські проблеми людини у фрейдизмі.
51. Філософські проблеми людини у неофрейдизмі.
52. Філософські проблеми людини в екзистенціалізмі.
53. Філософські проблеми людини у філософії Ніцше.

Семінар 14. Філософське осмислення природи

Мета: сформувати у студентів гуманне відношення до природи, розкрити взаємодію природи, людини і суспільства, розкрити значення природи для розвитку суспільства.

План

1. Природа і природна основа людського буття.
2. Проблема взаємодії людини з природою в історії філософії.
3. Географічне середовище та його роль у житті суспільства.
4. Філософський аспект проблем взаємодії «людина – природа» в умовах сьогодення.
5. Сучасні екологічні проблеми і філософське розуміння їх вирішення.

Навчальний тренінг

Основні терміни і поняття: природа, географічне середовище, географічний детермінізм, геополітика, мальтузіанство, ноосфера.

Питання для самоперевірки та самоконтролю:

1. Що являється передумовою розвитку суспільства?
2. Що являється умовою розвитку суспільства?
3. Дайте визначення природи.
4. Що означає природа у широкому значенні?
5. Що означає природа у вузькому значенні?
6. Чим обумовлюється єдність суспільства і природи?
7. Як роздвоюється історія природи?
8. Які основні історичні тенденції взаємодії природи і суспільства?
9. Як трактувалась природа у філософії древніх мислителів?
10. Як трактувалась природа в епоху Середньовіччя?
11. Як трактувалась природа в епоху Відродження?
12. Як трактувалась природа у філософії Нового часу?
13. Як трактувалась природа в німецькій класичній філософії?
14. Як трактувалась природа у марксизмі?
15. Як трактувалась природа в українській філософії?
16. Вчення В.Вернадського про природу.
17. Суть концепції ноосфери.
18. Суть мальтузіанства.
19. Чи відіграє географічне середовище провідну роль у житті суспільства?
20. Дайте визначення категорії географічне середовище.
21. Суть географічного детермінізму.
22. Що таке геополітика.
23. Від чого змінюється географічне середовище?
24. Роль географічного середовища у житті суспільства.
25. Які сучасні держави використовують геополітичну доктрину?
26. Чи має Україна геополітичні проблеми (обґрунтуйте)?

ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ФІЛОСОФІВ, ЯКІ Є ЗНАКОВИМИ:

1. **БАУМАН З.** ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОЕ ОБЩЕСТВО
2. **БЕК У.** ВЛАДА І КОНТРВЛАДА У ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (виберіть розділ, який Вас найбільш зацікавить)

3. **БЕРДЯЕВ Н.А.** ЧЕЛОВЕК И МАШИНА
4. **БЕРДЯЕВ Н.А.** ДУХ И МАШИНА
5. **БОДРИЙЯРД Ж.** ОБЩЕСТВО ПОТРЕБЛЕНИЯ
6. **ВЫШЕСЛАВЦЕВ Б. П.** Кризис индустриальной культуры перерождение ради процветания
7. **Замятин Мы** (антиутопия)
8. **ЗИНОВЬЕ А.** ГЛОБАЛЬНЫЙ ЧЕЛОВЕЙНИК (антиутопия)
9. **ИЛЬЕНКОВ Э. В.** Что такое личность. Откуда берется ум (<http://www.bellabs.ru/Books/Person/Um-2.html>)
10. **ИЛЬЕНКОВ Э.В.** Становление личности: к итогам научного эксперимента (Журн. Коммунист № 2, 1977 р. С. 68–79)
11. **КАКУ МИТИО** ФИЗИКА БУДУЩЕГО (є укр. мовою КАЙКУ МІЧІО Фізика майбутнього)
12. **КУТЫРЕВ В.** ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ И ИНОЕ: БОРЬБА МИРОВ
13. **КУТЫРЕВ В.** ВРЕМЯ MORTIDO (потяг до смерті. Виберіть розділ, наприклад, ФИЛОСОФИЯ ТРАНСГОМАНИЗМА, УНОСИМЫЕ ПРОГРЕССОМ)
14. **ЛАТУР БРУНО** Дайте мне лабораторию, и я переверну весь мир
15. **МАРКУЗЕ Г.** ОДНОМЕРНЫЙ ЧЕЛОВЕК
16. **МЭМФОРД Л.** МИФ МАШИНЫ
17. **МЭМФОРД Л.** ТЕХНИКА И ПРИРОДА ЧЕЛОВЕКА
18. **ОРТЕГА-И-ГАССЕТ Х.** РАЗМЫШЛЕНИЯ О ТЕХНИКЕ
19. **ОРТЕГА-И-ГАССЕТ** ВОССТАНИЕ МАСС
20. **ОРУЭЛ ДЖ.** «1984» (антиутопия)
21. **ТОФФЛЕР Э.** ТРЕТЬЯ ВОЛНА
22. **ТОФФЛЕР Э.** ФУТУРОШОК
23. **ФРОММ Э.** РЕВОЛЮЦИЯ НАДЕЖДЫ
24. **ФРОММ Э.** ИМЕТЬ ИЛИ БЫТЬ?
25. **ФРОММ Э.** ДУША ЧЕЛОВЕКА
26. **ФУКУЯМА Ф.** ВЕЛИКИЙ РАЗРЫВ. ЧЕЛОВЕЧЕСКАЯ ПРИРОДА И ВОСПРОИЗВОДСТВО СОЦИАЛЬНОГО ПОРЯДКА (1999)
27. **ФУКУЯМА Ф.** НАШЕ ПОСТЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ БУДУЩЕЕ. ПОСЛЕДСТВИЯ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ
28. **ХАБЕРМАС Ю.** БУДУЩЕЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ПРИРОДЫ
29. **ХАБЕРМАС Ю.** ТЕХНИКА И НАУКА КАК «ИДЕОЛОГИЯ»
30. **ХАЙДЕГГЕР М.** ВОПРОС О ТЕХНИКЕ
31. **ХАКСЛИ О.** О ДИВНЫЙ, НОВЫЙ МИР! (антиутопия)
32. **ЧИРКОВ Ю.** ДАРВИН В МИРЕ МАШИН
33. **ШПЕНГЛЕР О.** ЧЕЛОВЕК И ТЕХНИКА
34. **ЭЛЛЮЛЬ Ж.** ДРУГАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
35. **ЭЛЛЮЛЬ Ж.** ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ БЛЕФ
36. **ЮНГЕР Ф.Г.** СОВЕРШЕНСТВО ТЕХНИКИ
37. **ЯСПЕРС К.** СМЫСЛ И НАЗНАЧЕНИЕ ИСТОРИИ
38. **Т. МОР** «УТОПИЯ»
39. **Т. КАМПАНЕЛЛА** «МІСТО СОНЦЯ»
40. **Ф. БЕКОН** «НОВА АТЛАНТИДА»
41. **М. БУЛГАКОВ** «РОКОВЫЕ ЯЙЦА»
42. **С. ЛЕМ** «СУММА ТЕХНОЛОГИИ»
43. **Р. БРЕДБЕРІ** «451 ГРАДУС ПО ФАРЕНГЕЙТУ»
44. **ДЖ. ОРУЭЛ** «СКОТНЫЙ ДВОР»
45. **К. ПОППЕР** «ВІДКРИТЕ СУСПІЛЬСТВО І ЙОГО ВОРОГИ»
46. **Б. ЛАТУР** «СОЦІОЛОГІЯ РЕЧЕЙ»
47. **Б. ЛАТУР** «ГДЕ НЕДОСТАЮЩАЯ МАССА»
48. **М. ЕТВУД** «РАССКАЗ СЛУЖАНКИ»
49. **Т. ТОЛСТАЯ** «КЫСЬ»
50. **Е. БЁРДЖЕСС** «ЗАВОДНОЙ АПЕЛЬСИН»
51. **А. И Б. СТРУГАЦКИЕ** «ХИЩНЫЕ ВЕЩИ ВЕКА»

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота виступає як спосіб індивідуалізації програмного курсу. Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом науково-педагогічних працівників. У тих випадках,

коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька студентів, зокрема ті, які навчаються на різних факультетах і спеціальностях.

Індивідуальна робота студентів передбачає найрізноманітніші форми відповідно до інтелектуальних здібностей та уподобань студентів. Найпростіші з них – індивідуальні бесіди, консультації з невстигаючими студентами. Більш складні форми індивідуальної роботи – написання есе, наукових робіт, навчально-дослідні та науково-дослідні завдання, та статей, підготовка виступів на наукових конференціях тощо. Типовою формою індивідуальної роботи встигаючого (середнього) студента є реферативне дослідження або мультимедійна презентація з його обов'язковим захистом на тематичному семінарському занятті, в структурі якого зазначений даний вид робіт. Активна і результативна індивідуальна робота передбачає можливість альтернативних форм заміщення аудиторно-семінарських занять з обов'язковою плановою звітністю про результати її виконання.

Відповідно до Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів на філософському факультеті Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника від 12.10.2010 року індивідуальні завдання студентів з дисципліни «Філософія» включають:

- підготовка мультимедійної презентації та її захист (тема презентації обирається студентом за уподобанням або з списку запропонованого викладачем);
- написання есе за вузько-спеціальною проблематикою;
- бібліографічний опис наукових публікацій за тематикою навчальної дисципліни;
- складання анотацій;
- реферативні дослідження.
- написання наукових робіт, навчально-дослідного завдання, тез на конференцію тощо.

Тематика індивідуальних завдань щорічно оновлюється і затверджується на засіданні кафедри філософії та соціології.

Структура індивідуального навчально-дослідного чи наукового-дослідного завдання:

- вступ: актуальність, мета, завдання роботи, об'єкт, предмет дослідження, ступінь розробки теми;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи - вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаної літератури.

Завдання для індивідуальної роботи (реферативні дослідження, мультимедійні презентації)

1. Порівняльна характеристика філософії і науки та філософії і міфології.
2. Особливості становища людини у світі та необхідність її самовизначення.
3. Порівняльна характеристика філософії і науки та філософії і міфології.
4. Особливості становища людини у світі та необхідність її самовизначення.
5. Софійний та епістемний способи філософського мислення.
6. Загально цивілізаційне та національне у філософії.
7. Філософія як методологія наукового пізнання.
8. Сучасні проблеми філософії.
9. Порівняльна характеристика західного та східного типів філософування. Проблема «Схід-Захід».

10. Сучасна оцінка вихідних ідей староіндійської філософії.
11. Антична натурфілософія і сучасна наука.
12. Антична філософія як генетичний код західноєвропейської цивілізації.
13. Еллінізм як давньоримське прочитання давньогрецької філософії.
14. Трактатування духу, душі та тіла у середньовічній філософії.
15. Проблема Бога і людини у філософії Августина Блаженного.
16. Місце філософії у духовному житті Середньовіччя.
17. Схоластика і містика як провідні напрямки середньовічної філософії.
18. Порівняльна характеристика східної і західної патристики.
19. Своєрідність ренесансу: завершена чи перехідна епоха?
20. Сенсуалізм та агностицизм як подальші спроби розв'язання проблеми методу наукового пізнання у філософії Нового часу.
21. Становлення механістичного світогляду в Європі Нового часу.
22. Вчення Й. Фіхте про активність суб'єкта пізнання.
23. Вчення Ф. Шеллінга про відносність суб'єкта і об'єкта пізнання та свідоме і несвідоме пізнання.
24. Культурологічні та історіософські напрямки новітньої філософії.
25. Філософська антропологія.
26. Філософські погляди сподвижників українського Ренесансу (Ю. Дрогобич, С. Оріховський).
27. Філософська доктрина Кирило-Мефодіївського братства.
28. Філософські орієнтації українських «шістдесятників».
29. Розвиток філософії в незалежній Україні.
30. Сучасна космологія та квантова механіка про світобудову.
31. Класичне та неklasичне розуміння буття.
32. Ідеальний статус свідомості та її зв'язок з мовою.
33. Відмінність людської свідомості від психіки тварин.
34. Людина і пізнання: приреченість чи свобода?
35. Проблема альтернативності форм пізнання у філософії.
36. Діалектика у новітній час.
37. Різновиди діалектики.
38. Проблема виникнення людини в сучасному окресленні.
39. Поняття та різновиди людської свободи.
40. Синергетика. Основні ідеї та принципи.

Індивідуальна робота для студентів, що проявляють підвищений інтерес до вивчення філософії

№	Перелік тем індивідуальної роботи	Форма роботи	Заміщення аудиторної роботи	Кількість балів	Час звітності
1.	Дискусія філософії, міфу, релігії та мистецтва	Есе	—	5	За інд. графіком
2.	Якби нірвана говорила	Есе	—	5	За інд. графіком
3.	«To be or not to be» і проблема „Схід-Захід”	Есе	—	5	За інд. графіком

4.	Як, чому і з чого виник світ?	Есе	–	5	За інд. графіком
5.	Діалог європейської філософії про першопочаток світу	Есе	–	5	За інд. графіком
6.	Ім'я моє Мудрість, а прізвище – ? (проблема визначення філософії)	Наукова розвідка, есе	Два семінари I модуля	5	За інд. графіком
7.	Кордоцентризм – «живий» чи штучний?	Наукова розвідка стаття, есе	З.М.1.	5	За інд. графіком
8.	Доповідь людського буття на засіданні усіх космічних сил	Есе	–	5	За інд. графіком
9.	Розмова свідомості та несвідомого	Есе	–	5	За інд. графіком
10.	Пізнання світу людиною – свобода чи необхідність?	Есе	–	5	За інд. графіком
11.	Діалектиці наснилось четверте тисячоліття	Есе	–	5	За інд. графіком
12.	Історія потрапила в матрицю і зрозуміла своє призначення	Есе	–	5	За інд. графіком

Програмові вимоги з курсу «Філософія» для студентів спеціальності «Психологія»

1. Досократівський етап в старогрецькій філософії.
2. Характеристика основних періодів античної філософії.
3. Основні течії елліністичної філософії.
4. Класична доба розвитку філософської думки у стародавній Греції.
5. Філософія Платона.
6. Філософські погляди Сократа.
7. Середньовічна філософія. Загальна характеристика.
8. Особливості середньовічної філософії.
9. Основні течії середньовічної філософії.
10. Філософське вчення Томи Аквінського.
11. Філософія Нового часу. Загальна характеристика.
12. Основні напрями філософії Нового часу.
13. Філософія Нового часу. Ф. Бекон.
14. Філософія Нового часу. Р. Декарт.
15. Філософія епохи Відродження. Загальна характеристика.
16. Філософські погляди М. Кузанського і Дж. Бруно.
17. Німецька класична філософія: джерела розвитку та суттєві риси.
18. Німецька класична філософія. Філософія І. Канта.
19. Теорія пізнання І. Канта.
20. «Коперніканський переворот» І. Канта у філософії.
21. Сутність «категоричного імперативу» І. Канта.

22. Німецька класична філософія. Й. Фіхте, Ф. Шеллінг.
23. Діалектика Г. Гегеля.
24. Поняття свободи у філософії Г. Гегеля.
25. Філософська система Г. Гегеля.
26. Філософські ідеї Г. Гегеля. Загальна характеристика.
27. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
28. Критика поглядів Л. Фейєрбаха на історію, релігію, людину.
29. Філософське вчення К. Маркса.
30. Сучасна зарубіжна філософія: основні напрями і проблеми.
31. Суттєві риси і провідні тенденції світової філософії ХХ ст.
32. Основні течії сучасної зарубіжної філософії.
33. Основні напрями європейської філософії кінця ХІХ поч. ХХ ст.
34. Некласичні течії європейської філософії кінця ХІХ – початку ХХ ст.
35. Ірраціоналізм. Загальна характеристика.
36. «Філософія життя». Загальна характеристика.
37. Екзистенційна філософія. Загальна характеристика.
38. Філософські проблеми психоаналізу.
39. Філософія позитивізму.
40. Основні стадії позитивістської філософії.
41. Еволюція релігійної філософії в ХІХ–ХХ ст.
42. Особливості і основні періоди розвитку української філософії.
43. Філософія Г. Сковороди.
44. Філософія П. Юркевича.
45. Особливості розвитку укр. філософії в ХІХ ст. Філософські ідеї членів Кирило-Мефодіївського товариства.
46. Філософія Києво-Могилянської академії.
47. Академічна філософія ХІХ ст. в Україні (С. Гогоцький, О. Новицький, В. Лесевич).
48. Українська філософія в кінці ХІХ – початку ХХ ст.
49. Філософські ідеї укр. вчених кінця ХІХ – початку ХХ ст. (В. Вернадський, М. Драгоманов, О. Потебня).
50. Розвиток філософської думки українськими мислителями ХХ ст. (В. Винниченко, М. Грушевський, Д. Донцов, Д. Чижевський).
51. Філософські погляди І. Франка.
52. І. Франко і марксизм.
53. І. Франко про пізнання та науку.
54. Концепція розвитку у філософії І. Франка.
55. І. Франко про суспільство і суспільний прогрес.
56. Поняття світогляду, його походження, структура, сутність, роль у житті.
57. Історичні типи світогляду.
58. Предмет філософії та його специфіка. Основне коло філософських питань.
59. Основне питання філософії та різноманітність підходів до його вирішення.
60. Дуалізм і монізм у вирішенні основного питання філософії.
61. Гносеологічні корені агностицизму.
62. Методи філософії і способи філософування.
63. Функції та значення філософії.
64. Філософія як форма суспільної свідомості.
65. Місце і роль філософії в системі культури. Філософія та наука (історія, менеджмент, маркетинг, інформатика, екологія, фізика, туризм, економічні, юридичні та інші науки).
66. Проблема буття у філософії.
67. Буття та його основні форми.
68. Матерія як філософська категорія. Проблема матерії у філософії.
69. Матерія та спосіб її існування.
70. Основні форми руху матерії.
71. Форми існування матерії.
72. Проблеми простору і часу у філософії.
73. Діалектика та її принципи.
74. Діалектика та її альтернатива.
75. Основні закони діалектики.
76. Сутність закону єдності і боротьби протилежностей.

77. Сутність закону заперечення заперечення.
78. Сутність закону взаємного переходу кількісних і якісних змін.
79. Категорії діалектики. Загальна характеристика.
80. Філософське осмислення природи. Взаємодія суспільства і природи.
81. Природа і природна основа людського буття.
82. Сутність концепції географічного детермінізму.
83. Людина. Основні концепції походження людини.
84. Сутність людини і проблема сенсу її життя.
85. Сутність матеріалістичного розуміння історії.
86. Основне питання філософії стосовно соціальної форми руху матерії.
87. Продуктивні сили і виробничі відносини.
88. Суспільні відносини, їх типи та структура суспільства.
89. Основні концепції періодизації історії суспільства.
90. Структура суспільства. Основні сфери суспільного життя.
91. Соціальна структура суспільства.
92. Суспільний прогрес та його критерії.
93. Виникнення свідомості. Основні чинники, характеристика їх.
94. Розвиток форм відображення, їх характеристика.
95. Теорія відображення. Критика гілозоїзму.
96. Свідомість: основні характеристики, структура, сутність.
97. Основні структурні рівні свідомості.
98. Свідомість. Буденна та теоретична свідомість.
99. Суспільна свідомість та її форми.
100. Суспільна та індивідуальна свідомість, діалектика їх розвитку.
101. Суспільна свідомість, її роль і функції у суспільстві.
102. Діалектика форм суспільної свідомості.
103. Проблема пізнання у філософії.
104. Пізнання та його принципи.
105. Діалектика суб'єкта і об'єкта у пізнанні.
106. Проблема істини у філософії.
107. Діалектика абсолютної та відносної істини.
108. Пізнання. Чуттєве і раціональне пізнання та їх форми.
109. Наукове пізнання. Його рівні, форми і методи.
110. Пізнання та практика (форми, рівні, функції практики).

10. Методи навчання

***Методи навчання** – це засоби взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямованої на вирішення завдань навчання, їх вивчення і розвитку.*

Словесні методи навчання: інформаційна лекція з елементами проблемного навчання, пояснення, консультація, пояснювально-ілюстративний метод, бесіда, розповідь.

Лекція як метод навчання має інформаційний характер, чіткий план, застосовується на лекційних заняттях. Структура лекції підпорядковується логіці предмета, стимулює конкретно-образне мислення, активізує логічне мислення студентів, послідовно з'ясовує всі пункти плану. Предметом лекції виступають складні об'єкти, явища, процеси, що мають між собою зв'язки і залежності причиннонаслідкового характеру.

Консультація – метод навчання за допомогою якого студент одержує відповіді або пояснення від викладача на конкретні питання певних теоретичних положень та аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, наприклад, перед заліками чи екзаменами.

Пояснення – застосовується для доказового викладу матеріалу, пов'язаного з вивченням окремих понять, категорій, явищ, процесів, властивостей, законів тощо як на лекціях, семінарських заняттях, так і під час консультацій, написання наукових робіт тощо.

Інструктаж – як метод має інформативний локальний характер, близький до розпорядження алгоритмічного типу. Застосовується при вказівках студентам щодо вивчення тем, які виносяться на самостійне опрацювання, виконання самостійної, індивідуальної чи наукової роботи.

Бесіда (полемічна, евристична) – це розмова викладача зі студентами на підставі чіткої системи запитань, заздалегідь визначених, які сприяють активному засвоєнню системи фактів, нового поняття чи закономірностей тощо. Запитання у процесі бесіди мають сприяти цілісному сприйняттю матеріалу. Бесіди застосовуються на лекціях, семінарських заняттях, колоквиумах тощо.

Пояснювально-ілюстративний метод – студенти здобувають знання, слухаючи мультимедійну лекцію, вивчаючи слайди через мультимедійний проектор у «готовому» вигляді.

За рівнем самостійності пізнавальної діяльності для вивчення дисципліни застосовуються **репродуктивний, частково-пошуковий та дослідницький** методи.

Дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, нормативно-правові акти, кваліфікують юридичні ситуації та виконують інші пошукові дії.

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові та рольові ігри, дискусії, диспути, студентські наукові конференції, метод цікавих аналогій, ефект дивування, метод зіставлення наукових і життєвих (побутових) пояснень явищ, процесів, ситуацій тощо.

11. Методи контролю

Методи усного контролю: фронтальне та індивідуальне опитування, усні заліки (при відпрацюванні пропущеного матеріалу).

Фронтальний контроль: на питання викладача при порівняно невеликому обсязі матеріалу короткі відповіді дають багато студентів групи. Ця форма контролю дозволяє вдало поєднати перевірку з завданнями повторення і закріплення пройденого матеріалу, викликаючи підвищену активність групи. Викладач ставить питання перед усією групою, щоб в обговоренні цих питань брали участь всі студенти.

Індивідуальний контроль: застосовується для ґрунтовного знайомства викладача із знаннями, уміннями і навичками окремих студентів, що для відповіді звичайно викликаються до усної доповіді із питань, які виносились на обговорення, хоча не виключається відповідь студента і з місця.

Метод самоконтролю – самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу, самоаналіз, усвідомлено регулювати власну навчальну діяльність, удосконалювати її, запобігати помилкам і неточностям.

Тестова перевірка знань – завдання закритої форми із запропонованими відповідями.

Приклад тестового контролю:

Варіант 1

1. Назвіть історичні форми матеріалізму

- а) наївний;
- б) метафізичний;
- в) механістичний;
- г) діалектичний;
- д) моністичний;

Методика підрахунку балів

Підсумкові тести – це система тестування, яка передбачає три правильні відповіді із п'яти можливих.

Підсумкові тести не розбиваються по темах курсу і використовуються для фронтальної перевірки на підсумкових заняттях (атестація, модулі) або заліках чи екзаменах.

Використання тестових завдань, в яких передбачено три правильних відповіді із п'яти є більш ефективним у з'ясуванні якості знань студентів. У запропонованому варіанті тестових завдань робиться спроба запобігти випадковому вгадуванню (попаданню) студентами правильної відповіді, як це буває при тестових завданнях з однією відповіддю із двох запропонованих.

В запропонованій формі тестових завдань знижується (зменшується) вірогідність випадкового вгадування зразу трьох правильних відповідей. Не залишаються без врахування і неправильні відповіді, які в даному випадку демонструють теж знання студентом матеріалу. Таким чином, при підрахуванні балів враховуються як правильні, так і неправильні відповіді, які в сумі дадуть п'ять балів.

Для підрахунку балів складається матриця «абсолютно» правильної відповіді:

- а) «-»
- б) «+»
- в) «+»
- г) «+»
- д) «-».

Для того, щоб набрати максимальну кількість можливих балів, студент повинен відмітити всі правильні відповіді «+», а всі неправильні відповіді – «-».

Наприклад, студент у варіанті б) неправильно поставив «-», а в д) «+», то його загальна кількість балів буде такою:

Матриця (взірець правильної відповіді)	Відповідь студента	Підрахунок балів
а) «-»	«-»	«+» або «+ 1»
б) «+»	«-»	«-» або « 0 «
в) «+»	«+»	«+» або «+ 1»
г) «+»	«+»	«+» або «+ 1»
д) «-»	«+»	«-» або « 0 «

Підсумковий бал – 3 бали.

При такій методиці студент може набрати 4 бали, якщо він будучи не впевнений в одній із трьох правильних відповідей, проставить її як «-», проте будучи впевнений в неправильних відповідях, він правильно проставить знак «-». Це буде мати такий вигляд:

Матриця (взірець правильної відповіді)	Відповідь студента	Підрахунок балів
а) «-»	«-»	«+» або «+ 1»
б) «+»	«+»	«-» або «+ 1»
в) «+»	«+»	«+» або «+ 1»
г) «+»	«-»	«+» або « 0 «
д) «-»	«-»	«-» або «- 1»

Алгоритм підрахунку балів наступний: «мінус» на «мінус» дає «плюс 1»; «плюс» на «плюс» дає «плюс 1», а «+» на «-» або «-» на «+» дають «0»

Взірець екзаменаційного білету:

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Напрямок підготовки (Спеціальність)

історія

Семестр VI

(назва)

Навчальна дисципліна «ФІЛОСОФІЯ»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. *Поняття “ідеалізм”.*
2. *Досократівський етап в старогрецькій філософії.*
3. *Суспільні відносини їх типи та структура суспільства.*
4. *Аналіз тексту (тема, філософські ідеї, значення).*

Затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Протокол № **1** від «**31**» **вересня** 2016 р.

Завідувач кафедри _____
(підпис)

М. В. Дойчик
(прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____
(підпис)

О.Ф. Терешкун
(прізвище та ініціали)

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів, які отримують студенти здійснюється відповідно до п. 4 Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у юридичному інституті Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка від 12.10.2010 року.

Розподіл балів, які отримують студенти в 6-му семестрі

Аудиторна робота								Поза аудиторна			
Змістовий модуль I				Змістовий модуль II							
T2,3	T4,5	T6	T8,9	T10	T12	T13	тести	ІНДЗ та СР	сума	екзам ен	Всього балів
5	5	5	5	5	5	5	100	15	150:3=50	50	100

Усна відповідь оцінюється – максимально 5 балів;

Контрольна робота – 5 балів;

Самостійна робота (оцінюється конспект підготовки до семінарських занять та філософський глосарій) – 5 балів;

Тестові завдання оцінюються в 50 бальній системі;

Індивідуальна робота – 5 балів мультимедійні презентація та 5 балів кросворд.

Вся сума балів ділиться на коефіцієнт вагомості 3 (150: 3 = 50 балів)

Шкала оцінювання навчальної дисципліни при складанні екзамену:

Університетська шкала	Оцінка ЄКТС	Оцінка на національною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
70–79	C	

60–69	D	задовільно
50–59	E	
25–49	FX	незадовільно
0–24	F	

13. Методичне забезпечення **Основна література** **Підручники, посібники**

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 1996.
2. Андрущенко В. П., Волович В. І., Горlach М. І., Головченко Г. Т., Губерський Л. В. Філософія: Підручник. – Х.: Консум, 2000.
3. Арутюнов В. Х., Демченко М. М., Йосипенко С. Л., Кабика І. С., Круш О. О. Філософія: Навчально-метод. Посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: Київський економічний університет, 1999.
4. Бичко І. В., Бичко А. К., Горак Г. І., Добронравова І. С., Малахов В. А., Філософія: Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вузів. – К.: Либідь, 1993.
5. Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. Філософія. Підручник. – К., 2001.
6. Бойченко І. В. Філософія історії: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Знання, 2000.
7. Возняк С. М., Голянич М. Ю., Москаленко Ю. М. Філософська думка України: імена та ідеї. – Івано-Франківськ, 2003.
8. Воронкова В. Г. Філософія: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 464 с.
9. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вузів. – К.: Наукова думка, 1997.
10. Зарубіжна філософія ХХ ст. К., 1993.
11. Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. – Львів, 1996.
12. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен-Львів, 1995.
13. Надольний І. Ф. Філософія: Навч. посіб. – К.: Вікар, 2004.
14. Петрушенко В. Л. Філософія. – Львів, 2001.
15. Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.

Довідники, словники, енциклопедії, хрестоматії

1. Короткий довідник з історії філософії. Від витоків до середини ХІХ ст. (Під редакцією Пікашової Т. Д. та Чунка В. Л.) – Міжрегіональна академія управління персоналом, К., 1997.
2. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія / Мінародний фонд «Відродження»/ В. Лях (упорядник). – К.: Либідь, 1996.
3. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями: Хрестоматія / Міжнародний фонд «Відродження» / С. Л. Удовік (ред.) В. В. Лях (упоряд.) – К.: Ваклер, 1996.
4. Філософія. Хрестоматія / Подільська держ. аграрно-технічна академія / І. В. Демчик (упоряд.) – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000.
5. Філософія. Хрестоматія. / Укладач В. Лагетко. – Івано-Франківськ: Плай, 2005.
6. Філософський енциклопедичний словник. – К., 2002.
7. Філософський словник. / Під ред. М. М. Розенталя, П. Ф. Юдіна. – К., 1964.

Допоміжна література для конспектування студентами, які проявляють підвищений інтерес до предмету

1. Идеальное и идеал // Ильенков Э. В. Философия и культура. – М., 1991.
2. Ильенков Э. В. Проблема идеального // Вопросы философии. – 1979, – № 6, 7.
3. Зотов А. Феномен философии: О чем говорит плюрализм философских учений // Вопросы философии. – 1991. – № 12.
4. Мамардашвили М. Как я понимаю философию. – М., 1990.
5. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991.
6. Хайдеггер М. Что такое философия // Вопросы философии. – 1993. – № 7.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://www.koob.ru/philosophy/>
2. http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
3. <http://platonanet.org.ua/>
4. http://www.twirpx.com/files/humanitarian/phylosofy/sources/yaspers_k/
5. http://www.twirpx.com/files/humanitarian/phylosofy/reading_books/
6. http://occ.pyramidin.com/index_alf.htm
7. <http://www.psylib.ukrweb.net/books/levit01/txt114.htm>
8. <http://bankknig.com/chelovek/144287-dux-i-realnost.html>